

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра теорії і філософії права

СИЛЛАБУС

навчальної дисципліни

«ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА»

**(навчальна дисципліна спеціальної фахової підготовки Факультету
адвокатури)**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Харків – 2021

Силлабус навчальної дисципліни «Верховенство права» галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», перший (бакалаврський) освітньо-кваліфікаційний рівень.

Розробники:

Сатохіна Наталія Іванівна – к.ю.н., доцент кафедри теорії і філософії права.

Затверджено на засіданні кафедри теорії і філософії права
протокол № ____ від _____ 2021 р.

Завідувач кафедри _____ О. В. Петришин

Зміст

1. Вступ	4
2. Анотація програми та основні модулі навчальної дисципліни	8
3. Вимоги викладача	10
4. Контрольні заходи результатів навчання.....	10
5. Самостійна робота, показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень студентів	11
6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів	11

1. Вступ

1.1. Данні про викладача, який викладає цей курс

ПІБ	Науковий ступінь, вчене звання	Посада	Контактна інформація		
			Режим перебування на кафедрі	Контактні телефони	Електронна адреса
Сатохіна Наталія Іванівна	кандидат юридичних наук	доцент кафедри	згідно з графіком консультацій	057-704-92-72 (службовий), 095-145-25-13 (мобільний)	n.i.satokhina@nlu.edu.ua
Смородинський Віктор Семенович	кандидат юридичних наук, доцент	доцент кафедри	згідно з графіком консультацій	057-704-92-72 (службовий), 050-323-32-35 (мобільний)	vsmorod@gmail.com

1.2. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Верховенство права» є формування у студентів цілісного уявлення про верховенство права як універсальну вимогу до правової системи та набір практичних інструментів її реалізації, а також формування предметних компетентностей у сфері правотворчої та правозастосовної діяльності.

Основні завдання: надати студентам комплексне уявлення про сутність ідеї верховенства права та її значення в суспільстві; сприяти розвитку у студентів сучасного системного правового мислення; ознайомити студентів з основними етапами генезису доктрини верховенства права та сучасними дискусіями навколо неї; забезпечити оволодіння студентами знаннями про основні вимоги верховенства права та практику їх застосування; забезпечити оволодіння студентами навичками застосування вимог верховенства права у професійній діяльності; сприяти формуванню у студентів поваги до загально визнаних правових цінностей і почуття відповідальності за виконання професійного обов'язку.

1.3. Місце навчальної дисципліни у структурі освітньо-професійної програми

Навчальна дисципліна належить до навчальних дисциплін спеціальної фахової підготовки і має міждисциплінарний характер, охоплюючи проблеми теорії та філософії права, історії правових учень, конституційного та міжнародного права.

При вивченні навчальної дисципліни «Верховенство права» використовуються знання, отримані з таких дисциплін: «Теорія права», «Філософія права», «Історія держави і права України», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Права людини», «Міжнародне право».

Основні положення навчальної дисципліни «Верховенство права» застосовуються при вивченні таких дисциплін: «Судове право», «Європейська Конвенція з прав людини та практика її застосування», «Права людини в Європейському Союзі», «Сучасні правові теорії», «Поглиблений курс європейських правових цінностей».

1.4. Опис навчальної дисципліни

Кількість кредитів ЕКТС – 3.

Загальна кількість годин – 90.

Термін викладання – 7-й семестр.

1.5. Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти, сформованих в результаті освоєння навчальної дисципліни

ПК1. Знання та розуміння природи права як антитези свавілля та його ролі в суспільстві.

ПК2. Знання та розуміння ретроспективи формування доктрини та практики верховенства права.

ПК3. Знання та розуміння сучасного дискурсу верховенства права.

ПК4. Знання та розуміння термінології в рамках доктрини верховенства права та особливостей її перекладу державною мовою.

ПК5. Повага до гідності людини як фундаментальної правової цінності та розуміння її взаємозв'язку з правами людини, верховенством права та демократією.

ПК6. Знання та розуміння змісту вимог верховенства права.

ПК7. Знання та розуміння особливостей нормативного закріплення вимог верховенства права у міжнародному праві, праві Європейського Союзу та національному праві.

ПК8. Знання та розуміння особливостей практики застосування вимог верховенства права у міжнародному праві.

ПК9. Знання та розуміння особливостей практики застосування вимог верховенства права у європейському праві, зокрема практики Європейського суду з прав людини.

ПК10. Знання та розуміння особливостей практики застосування вимог верховенства права національними судами.

ПК11. Знання та розуміння особливостей застосування вимог верховенства права за надзвичайних ситуацій.

ПК12. Здатність виявляти проблеми у правовому регулюванні та пропонувати способи їх вирішення з урахуванням вимог верховенства права.

ПК13. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції з урахуванням вимог верховенства права.

ПК14. Здатність до критичного і системного аналізу правових явищ в світлі доктрини верховенства права.

ПК15. Здатність до консультування з правових питань з урахуванням вимог верховенства права.

ПК16. Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування з урахуванням вимог верховенства права.

ПК17. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

1.6. Перелік програмних результатів навчання здобувача вищої освіти

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати наступні програмні результати навчання:

ПРН1. Пояснювати ідею верховенства права як антитези свавілля.

ПРН2. Виявляти знання та розуміння історії формування доктрини верховенства права.

ПРН3. Виявляти знання та розуміння основних сучасних дискусій в рамках доктрини верховенства права, оцінювати недоліки та переваги відповідних аргументів.

ПРН4. Правильно вживати термінологію в рамках доктрини верховенства права з урахуванням особливостей перекладу термінів державною мовою.

ПРН5. Демонструвати знання та розуміння основних вимог верховенства права до правової системи.

ПРН6. Пояснювати характер певних подій та процесів в контексті доктрини верховенства права.

ПРН7. Демонструвати знання та розуміння змісту, особливостей нормативного закріплення та практики застосування вимоги законності.

ПРН8. Демонструвати знання та розуміння змісту, особливостей нормативного закріплення та практики застосування вимоги правової визначеності.

ПРН9. Демонструвати знання та розуміння змісту, особливостей нормативного закріплення та практики застосування вимоги запобігання зловживанню повноваженнями.

ПРН10. Демонструвати знання та розуміння змісту, особливостей нормативного закріплення та практики застосування вимоги рівності перед законом і недискримінації.

ПРН11. Демонструвати знання та розуміння змісту, особливостей нормативного закріплення та практики застосування вимоги доступу до правосуддя.

ПРН12. Демонструвати знання та розуміння змісту, особливостей нормативного закріплення та практики застосування вимоги захисту прав людини.

ПРН13. Проводити збір та інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел щодо змісту, нормативного закріплення та практики застосування вимог верховенства права.

ПРН14. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу судової практики з позицій вимог верховенства права.

ПРН15. Доносити до респондента матеріал з проблематики верховенства права доступно і зрозуміло.

ПРН16. Застосовувати набуті знання про доктрину і практику верховенства права у різних правових ситуаціях.

ПРН17. Готувати проекти необхідних актів застосування права з урахуванням вимог верховенства права.

ПРН18. Демонструвати необхідні знання та розуміння особливостей верховенства права за надзвичайних ситуацій.

ПРН19. Демонструвати необхідні знання та розуміння стану, проблем та перспектив верховенства права в Україні.

ПРН20. Здійснювати аналіз суспільних процесів в контексті доктрини верховенства права та демонструвати власне бачення шляхів вирішення ключових проблем у цій сфері.

ПРН21. Виявляти проблеми у правовому регулюванні та пропонувати способи їх вирішення з використанням наявних знань відповідно до вимог верховенства права.

ПРН22. Складати та узгоджувати план власного дослідження, присвяченого актуальним проблемам верховенства права, і самостійно збирати матеріали для нього.

ПРН23. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях з урахуванням вимог верховенства права.

2. Анотація програми та основні модулі навчальної дисципліни

2.1. Анотація програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Ідея верховенства права: історія та сучасність

Тема 1. Вступ до курсу. Ідея верховенства права

Тема 2. Генеза та розвиток ідеї верховенства права

Тема 3. Сучасні концепції верховенства права

Модуль 2. Верховенство права як комплексний принцип

Тема 4. Законність як вимога верховенства права

Тема 5. Правова визначеність як вимога верховенства права

Тема 6. Запобігання зловживанню повноваженнями як вимога верховенства права

Тема 7. Рівність перед законом і недискримінація як вимога верховенства права

Тема 8. Доступ до правосуддя як вимога верховенства права

Тема 9. Захист прав людини як вимога верховенства права

Модуль 3. Актуальні проблеми верховенства права

Тема 10. Верховенство права в умовах надзвичайних ситуацій

Тема 11. Верховенство права в Україні: стан, проблеми та перспективи

2.2. Основні модулі навчальної дисципліни

№	Модуль/ назва	Кількість кредитів ЄКТС	Всього годин	Аудиторні заняття (контактні)			Само- стійна робота студен- тів
				Лекції	Семінарс- ькі заняття	Інші види за- нять	
1	Модуль 1. Ідея верховенства права: історія та сучасність	0,5	20	6	4		10
2	Модуль 2. Верховенство права як комплексний	2	50	12	12		26

	принцип						
3	Модуль 3. Актуальні проблеми верховенства права	0,5	20	6	2	2 (круглий стіл)	10
Разом		3	90	24	18	2	46

3. Вимоги викладача

Відвідування занять, активність на заняттях, своєчасність виконання завдань, дотримання норм академічної поведінки та етики студента.

4. Контрольні заходи результатів навчання

Контроль знань в рамках навчальної дисципліни здійснюється з урахуванням бально-рейтингової системи.

4.1. Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів: семінарські заняття – 30 балів; виконання завдань СРС – 10 балів (написання есе – 5 балів, підготовка доповіді – балів); іспит – 60 балів. Разом – 100 балів.

4.2. Шкала підсумкової оцінки знань студентів

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів здійснюється на основі результатів поточного ПК та підсумкового контролю знань студентів (ПКЗ) за 100-бальною шкалою. ПКЗ з навчальної дисципліни «Верховенство права» проводиться у формі іспиту. Перелік питань на іспит визначається кафедрою і доводиться до відома студентів.

Результати ПКЗ оцінюються в діапазоні від 0 до 60 балів.

Критерії та параметри оцінювання, а також правила переведення оцінки за 100-бальною шкалою в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS визначаються Положенням про моніторинг знань студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, затвердженого наказом ректора університету від 26.06.2015 р. № 127.

4.3. Методи педагогічного контролю

Традиційні методи:

- методи усного контролю: індивідуальне та фронтальне опитування, обговорення проблеми, розв'язання практичних завдань, тощо;
- методи письмового контролю: проблемно-пошукові роботи, контрольні роботи, підготовка есе у рамках запропонованих тем тощо.

Інноваційні методи: проблемні лекції, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки тощо.

Методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, *peer review* тощо.

5. Самостійна робота, показники академічної активності та додаткових освітніх досягнень студентів:

- виконання домашніх завдань (визначаються завданнями для семінарських занять), підготовка до семінарських занять;
- робота в інформаційних мережах;
- опрацювання додаткової літератури;
- опрацювання першоджерел;
- підготовка есе з проблемних питань;
- участь у роботі студентського наукового гуртка чи проблемної групи;
- підготовка тез та участь у наукових конференціях;
- розробка кейсів;
- підготовка тематичних презентацій;
- складання бібліографії;
- інші здобутки.

6. Інформаційне забезпечення самостійної роботи студентів

Документи міжнародних організацій

1. Доповідь про правовладдя. Ухвалено Європейською комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) на її пленарному засіданні (CDL-AD(2011)003rev, Венеція, 25-26 березня 2011 року). *Право України*. 2019. № 11. С. 14-38.
2. Мірило правовладдя. Ухвалено Європейською комісією «За демократію через право» (Венеційська Комісія) на її пленарному засіданні (CDL-AD(2016)007, Венеція, 11-12 березня 2016 року). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-ukr).
3. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. A new EU Framework to strengthen the Rule of Law (Brussels, 11.3.2014 COM(2014) 158 final). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0158&rid=9>.
4. Communication from the Commission. Further strengthening the Rule of Law within the Union (Brussels, 3.4.2019 COM(2019) 163 final). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0163>.
5. The United Nations Rule of Law Indicators, Implementation Guide and Project Tools (2011). URL: https://www.un.org/en/events/peacekeepersday/2011/publications/un_rule_of_law_indicators.pdf.

Література

1. Аллан Т. Р. С. Конституційна справедливість. Ліберальна теорія верховенства права ; пер. з англ. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 387 с.
2. Бінгем Т. Верховенство права. Лекція 2006 року. URL: <http://legalitas.com.ua/ua/ukr-t-binrem-verhovenstvo-prava/>.
3. Велика українська юридична енциклопедія. Т. 2. Філософія права. Т. 3. Загальна теорія права. Харків : Право, 2017.

4. Вовк Д. О. Бойчук Д. С. Верховенство права і толерантність : навч. посіб. Харків : ФОП Лисенко І. Б., 2018. 170 с.
5. Гаудер П. Верховенство права в реальному світі. Харків : Право, 2018. 392 с.
6. Головатий С. Верховенство права : монографія : у 3 кн. Київ : Фенікс, 2006. 1747 с.
7. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики : монографія / П. М. Рабінович та ін. Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України. Львів : Сполум, 2016. 200 с.
8. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 208 с.
9. Філософія права і загальна теорія права : науковий журнал. 2012 – 2020. URL: <http://phtl.nlu.edu.ua>.
10. Bingham T. The Rule of Law. Penguin Books, 2011. 224 p. URL: https://ia800102.us.archive.org/27/items/tom_bingham_the_rule_of_law/Tom%20Bingham-The%20Rule%20of%20Law-Penguin%20UK%20%282011%29.pdf.

Інтернет-ресурси

1. United Nations and the Rule of Law. URL: <https://www.un.org/ruleoflaw/>.
2. Council of Europe. Rule of Law. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/rule-of-law>.
3. World Justice Project Rule of Law Index. URL: <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2020>.
4. Bingham Centre for the Rule of Law. URL: <https://binghamcentre.biicl.org>.

